

Araştırma Makalesi

Ortaokul Öğrencilerinin Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Developing Secondary School Students 'Attitude Scale for the Disabled: A Validity And Reliability Study

Research Article

Mevlüt AYDOĞMUŞ¹ Süleyman ARSLANTAŞ² Tuğba PÜRSÜN³

Karamanoğlu Mehmetbey
Uluslararası Eğitim
Araştırmaları Dergisi

Haziran, 2022
Cilt 4, Sayı 1
Sayfalar: 13-24
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Sorumlu Yazar

Makale Bilgileri

Geliş : 28.04.2021
Kabul : 17.02.2022

DOI: 10.47770/ukmead.929364

Özet

Bu çalışma ile Ortaokul Öğrencilerinin Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar açıklanmaya çalışılmıştır. Alan yazın taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan 50 maddelik soru bankasından ise yine uzman görüşleri doğrultusunda 10 madde elenerek 40 maddelik deneme bataryası oluşturulmuştur. 5-8. Sınıflarda öğrenim gören 2082 öğrenciden veriler toplanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0.85 olması güvenirliliğin yüksek derecede olduğu göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi ile ölçeğin "Arkadaşlık", Korku ve kaygı "ve "Akademik başarı" olarak üç faktör ve 21 maddeden oluştuğu tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlilik katsayılarının "Arkadaşlık" için 0,85, "Korku ve kaygı" alt boyutu için 0,77 ve "Akademik başarı" alt boyutu için ise 0,74 olarak tespit edilmiştir. Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi ile keşfedilen üç faktörlü yapısı, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiş ve tüm ölçütlerde "kabul edilebilir" ve "iyi uyum" değerleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Arkadaşlık, Özel eğitim gerektiren birey, Tutum, Ölçek geliştirme.

Abstract

With this study, it was tried to explain the studies carried out to develop the Attitude Scale of Secondary School Students towards Individuals Requiring Special Education. In this context, in line with the literature review and expert opinions, a 5-point Likert-type question bank with 50 items has been prepared. From the question bank, again in line with the expert opinions, 10 items were eliminated and a 40-item trial battery was created. Data were collected from 2082 students studying in 5-8 grades. The Cronbach alpha value was calculated as 0.85, and accordingly, it was determined that the reliability was high. The exploratory factor analysis of the scale; it was determined that it consists of three factors and 21 items, consisting of friendship, fear and anxiety, and academic achievement. The reliability coefficients of the sub-dimensions of the scale were determined as 0.85 for "Friendship", 0.77 for the "Fear and anxiety" sub-dimension, and 0.74 for the "Academic achievement" sub-dimension. The three-factor structure of the Attitude Towards Disability Scale, which was discovered by exploratory factor analysis, was tested by confirmatory factor analysis (CFA) and "acceptable" and "good fit" values were found in all criteria. It is thought that the scale can be used to determine the effect of value and other affective training.

Attitude, Friendship, Disabilities, Scale development. **Keywords**

International Journal of
Karamanoğlu Mehmetbey
Educational Research

June, 2022
Volume 4, No 1
Pages: 13-24
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Corresponding author

Article Info:

Received : 28.04.2021
Accepted : 17.02.2022

DOI: 10.47770/ukmead.929364

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, mevlutaydogmus@hotmail.com

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, suleymanarslantas@gmail.com

³ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, tugbapursun@gmail.com

GİRİŞ

Engellilik kavramı, bireyin bir hasara veya sakatlığa bağlı olarak yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel açıdan gerçekleştirmesi gereken etkinlikleri yerine getirmesini önleyen ya da sınırlandıran durumları ifade etmektedir (Şahin ve Bekir, 2016). Ülkemizde 2005 yılında yürürlüğe giren Engelliler Hakkında Kanun, engelliliğe ilişkin en önemli girişimdir. Kanun'da (2005) engellilik kavramı "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıp bulunan ve bundan dolayı toplum içerisinde diğer üyeler ile eşit koşullarda görülmeyen, toplumsal hayata tam ve etkin katılım sağlayamayan ayrıca birtakım tutumsal ve çevresel koşullarından etkilenen bireyi" ifade etmektedir. Engelliler Hakkında Kanun (2005) ile engelliliğin önlenmesi, engelli bireylerin sağlık, eğitim, istihdam, bakım, rehabilitasyon ve sosyal güvence ile ilgili karşılaştıkları problemlerin çözülmesi ile bu bireylerin toplumsal ve günlük yaşama katılımlarını sağlayarak engellerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir (Oral vd., 2016). Özel eğitim gerektiren bireylerin toplumsal yaşam içindeki rolleri yerine getirme ve hayattaki amaçlarına ulaşma gibi konularda birçok engelle karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Bu nedenle, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumdaki diğer bireyler ile eşit haklara sahip olmasının ve toplum hayatına katılmalarına engel olan etkenlerin ortadan kaldırılabilmesine ilişkin politikaların planlanmasında bu bireylere yönelik tutum ve davranışların belirlenmesi önemli rol oynamaktadır (İnceoğlu ve Fleck, 2010).

Tutum; belirli nesnelere, durumlara, kavramlara veya kişilere olumlu veya olumsuz tepkide bulunmak için öğrenilmiş bilişsel, duyuşsal ve davranışsal eğilimler olarak tanımlanmaktadır (Aiken, 2002). Tutumlar bireyin nasıl hissettiği, ne düşündüğü ve bir tutum nesnesine ilişkin ne yapmaya meyilli olduğu ile ilişkilidir (Fazio ve Petty, 2008). Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenler olmak üzere üç açıdan ele alınan tutumlar genel olarak bu üç bileşenin tamamını kapsamaktadır. Bireyler günlük yaşam içinde karşılaştıkları insanlara, nesnelere veya etkinliklere karşı tutum geliştirirler. Geliştirilen bu tutumlar kimi zaman çok hızlı bir biçimde ortaya çıkarak olumlu veya nötr bir biçimde olabilirler. Özel eğitim gerektiren bireyler açısından tutum kavramı değerlendirildiğinde bireylerin görme, işitme, zihin, beden ve dil konuşma güçlüğü olan bireylere karşı duyuş, düşünce ve davranışlarının tamamını (Özyürek, 2006) ifade etmekle birlikte engelli bireylere sağlanacak hizmetlerin verimliliği açısından oldukça önemlidir (Gül, 2015). Özel eğitim gerektiren bireyler söz konusu olduğunda bu bireylere tanınan hak ve fırsatların kısıtlanmasının bir sonucu olarak toplumdaki dışlanma, ayrımcılıkla karşılaşma, acıma gibi davranışlarla karşılaşılması toplum olarak mücadele edilmesi gereken konunun bu bireylere yönelik geliştirilen olumsuz tutumlar olduğunu göstermektedir. UNICEF (2015) raporunda tutumun toplumsal eşitliğe ulaşma hususunda oldukça önemli olduğu ve davranışların tutumlar tarafından yönlendirilmesine bağlı olarak bireylerin toplumdaki bazı bireylere veya gruplara karşı olumsuz davranışlar sergilemesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Toplumdaki diğer bireyler, özel eğitim gerektiren bireylere karşı olumlu tutum içinde olduklarına inanmalarına rağmen tam tersi davranışlarda bulunabilirler. Bu bağlamda, tutumlar ve davranışlar arasında meydana gelen tutarsızlığın temelinde davranışın ortaya çıktığı ortamın özellikleri etkili olmaktadır (Hortaçsu, 2012).

Tutumların oluşmasında bireylerin deneyimleri, bilgi düzeyi, çevre gibi çeşitli unsurlara bağlı olarak değişiklikler görülmektedir. Bu unsurlar çerçevesinde tutumların öğrenildiği ve değişebildiği düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bireylerin herhangi bir kişi veya duruma göre olumlu ya da olumsuz tutum geliştirmeleri çevredeki diğer bireylerin model alınmasına bağlıdır. Birey için tutum geliştirme süreci ilk olarak ailede başlamakta ve sonuç olarak bireyin tutumları ailesi ile benzerlik göstermektedir. Okul hayatının başlaması ile öğretmenler ve akranlar rol model haline gelmektedir. Aileler farkında olarak veya farkında olmadan çocuklarıyla veya başkalarıyla etkileşimleri sırasında kendi değerlerini ve inançlarını yansıtırlar ve bu değerler ve inançlar çocukların başkalarına olan tutumları üzerinde etkili hale gelebilir. Çocukların yakın çevrelerinde sürekli etkileşim halinde oldukları bireylerin her durumda veya her şartta özel eğitim gerektiren bireylere yönelik olumsuz ifadeler kullanması veya olumsuz tavırlar sergilemesi sonraki süreçte çocuklarında olumsuz tepkiler göstermesine ve olumsuz yaklaşımlarda bulunmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin özel eğitim gerektiren öğrencilere karşı olumsuz tutum içinde olduklarını (Diken ve Sucuoğlu, 1998; Lobosco ve Newman, 1992; Sargın ve Sünbül, 2002; Smith-D'Arezzo ve Moore-Thomas, 2010), diğer öğrencilerin performanslarını olumsuz etkilediklerini (Conte, 1994) düşündüklerini göstermektedir. Bireylerin çevrelerindeki diğer bireylerin fikirlerini kabul etmeleri kalıplaşmış tutumlar göstermelerine neden olmaktadır (Olson ve Fazino, 2003). Edinilen bilgilerin yanlış olması söz konusu olduğunda hem tutumlar hem de davranışsal niyetler olumsuz sonuçlanmaktadır (Ajzen ve Fishbein, 2005). Dolayısıyla, Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin okul ortamında akranlarının gelişimini olumsuz etkilediği, aile ve toplum için yük oldukları düşünülmektedir.

1. Aktaş ve Küçük (2002)'e göre özel eğitim gerektiren bireylerin kendi potansiyelleri doğrultusunda gelişim göstermeleri, üretken olmaları ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri toplumdaki bireylerin özel eğitim gerektiren bireylere yönelik tutumları ve beklentileri ile ilişkilidir. Özel eğitim gerektiren bireylere karşılaştıkları olumsuz tutumlar, sosyal dışlanma ve toplumsal baskı toplumdaki engelli olmayan bireylerin sosyal tutumlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Anthonak ve Livneh, 2000). Özel eğitim gerektiren bireylere karşı olumsuz tutumlar bu bireyleri tam olarak anlayamama, belirsizlik korkusu, sosyal öğrenme yoluyla diğer insanlardan edinilmiş olan kalıp düşünceler (Yelpaze ve Türküm, 2018), farkındalık ya da bilgi eksikliği, kötü niyet, doğrudan ve dolaylı ayrımcılık ile şekillenmektedir. Olumsuz tutumlar, sosyal red ve engelli bireylere karşı yüksek düzeyde sosyal mesafenin konulması gibi davranışlarla bağlantılıdır (Olkin ve Howson, 1994). Bu nedenle, engelli bireylerin toplum dışlanmasının temelinde sosyal algılar olduğu söylenebilir. Kişilerin kendilerini değerli veya değersiz hissetmeleri etkileşim kurdukları kişilerle sosyalleşmelerine bağlıdır.

Araştırmanın amacı

Özel eğitim gerektiren bireylere genel gelişim gösteren akranlarıyla sosyalleşmesinde eğitim ortamı önemli rol oynamaktadır. Özel eğitim gerektiren bireylerin haklarından yararlanabilmeleri için yasa ve yönetmeliklerin var olmasının dışında toplumdaki genel gelişim gösteren bireylerin özel eğitim gerektiren bireyleri kabul etmelerine, farklılıklarına saygı duymalarına ve değerli olduklarına hissetmelerine de bağlıdır. Bu nedenle, eğitim ortamları özel eğitim gerektiren bireylerin topluma kazandırılması hususunda sorumluluğa sahiptir. Eğitim sürecinde özel eğitim gerektiren bireylerin en çok akranları ile etkileşimde bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, özel eğitim gerektiren bireylerin oyun ve sıra arkadaşı olarak tercih edilmediklerini, dışlandıklarını (Şahbaz, 2007), genel gelişim gösteren bireylerin korku, düşmanlık, kaçınma gibi (Horne, 1985) davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Bununla birlikte, yapılan araştırmalarda özel eğitim gerektiren bireylerin olumsuz önyargılar sebebiyle ayrımcılığa uğradığı ve ayrımcılık nedeniyle bu bireylerin yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiği ortaya çıkarılmıştır (Şahin ve Bekir, 2016). Genel gelişim gösteren öğrenciler engelli bir bireyle karşılaştıklarında bilgi yetersizliklerine bağlı olarak bu bireylere nasıl davranmaları gerektiği konusunda karmaşa yaşamaları reddetme, uzak durma, önyargılı olma gibi olumsuz tutumlar ile sonuçlanmaktadır. Antonak ve Livneh'e (2000) göre engelli bireylere karşı gösterilen tutumların temelindeki ve bu tutumların gelişimindeki nedenleri bilmek tutumları değiştirmek ve engelli bireylerin toplumsal yaşamda sosyal uyumlarını arttırmak için gereklidir. Bu nedenle, engelli bireylere karşı yaklaşımları, davranışları, sağlanacak hizmetleri ve düzenlemeleri ortaya çıkarabilmek için engelli bireylere karşı tutumlar belirlenmesi gereken bir konu olarak görülmektedir (Gül, 2015). Bu çalışma ile, ortaokul öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla Engellilere Yönelik Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar açıklanmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Veri Toplama Aracının Geliştirme Adımları

Bu çalışmada tarama yöntemi benimsenmiştir. Tutum çalışmaları gibi geniş katımlı örnekleme ihtiyaç duyulan çalışmalarda tarama yöntemi ideal araştırma yöntemi olarak görülmektedir (Cohen vd., 2007). Tutum; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyuttan oluşan bir yapıya sahiptir (Reid, 2006). Çalışma kapsamında ortaokul öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını tespit etmeyi hedefleyen ölçme aracının geliştirilmesinde altı aşamalı bir süreç izlenmiştir.

1. Madde Havuzu Aşaması: İlk olarak engellilere yönelik tutum ile ilgili literatür taraması yapılarak benzer nitelikte olan araştırmalar tespit edilmiştir. İncelenen çalışmalarda kullanılan ve kullanılmayan ölçek maddeleri dikkate alınarak 50 öncül madde belirlenmiştir. Öncül maddelerin belirlenmesinde özel eğitim ile ölçme ve değerlendirme alanından iki uzman görüşü alınmıştır. Öncül maddelerin hazırlanmasında ölçeğin kullanılabilirliğinin ve etkinliğinin artırılabilmesi amacıyla olumludan olumsuz doğru olacak şekilde iki kutuplu olmasına dikkat edilmiştir. Eğitim alanında yürütülen çalışmalar incelendiğinde genel olarak tek sayı ile biten dereceleme ölçeklerinin kullanıldığı ve bunlar arasında da sıklıkla 5 dereceli ölçeklerin tercih edildiği dikkat çekmektedir (Bohner ve Wanke, 2002; Reid, 2006). 5 dereceli ölçeklerde kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde değerlendirme yapılmaktadır. Derecelendirmede yansızlığı sağlayıcı bir sayı olması bakımından beşli likert en sık kullanılan ölçekleme türüdür.
2. Kapsam Geçerliliği Tespit Aşaması: Ölçülmek istenen özellikler için kullanılan maddelerin nicelik ve nitelik olarak yeterliliğini ifade eden kapsam geçerliliğini belirlemede sıkça kullanılan yöntemlerden biri de uzman görüşlerine başvurmaktır (Büyüköztürk, 2007). Bu amaç doğrultusunda oluşturulan madde havuzu araştırmacılar tarafından üç ana madde temelinde toplam 40 maddelik taslak bir ölçek haline getirilmiştir. Bu taslak ölçek ile ortaokul öğrencilerinin arkadaşlık, korku ve kaygı, akademik başarı durumlarıyla ilgili yaklaşımlarının tespit edilip edilemeyeceğine ilişkin özel eğitim alanında çalışan bir uzman ve istatistikî analizler konusunda deneyimli bir ölçme değerlendirme uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca maddelerin anlaşılabilirliği ile ilgili olarak bir Türk dili uzmanının görüşleri de alınmıştır. Uzmanlardan alınan dönütlerden hareketle maddeler bazında taslak ölçeğe son şekli verilmiştir.
3. Uygulama Aşaması: Geliştirilen taslak ölçeğin örneklem grubuna uygulanması sürecini ifade etmektedir. Elde edilen verilerin kodlanmasında olumludan olumsuz ve yüksek puandan düşük puana doğru (5, 4, 3, 2, 1) kodlamalar yapılmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ölçekte binişik madde olup olmadığı ve maddelerin tutum ölçeğinde olmasının gerekli olup olmadığı uzman görüşleri ile belirlenmiştir.
4. Yapı Geçerliliği Tespit Aşaması: Ölçeğin yapı geçerliliğini belirleyebilmek için elde edilen veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini belirlemek için gerekli analizler yapılmadan önce geliştirilen ölçeğin genelinden alınan toplam puan ile ilişkili betimsel analizlere yer verilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi, birbiri ile ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek, az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler keşfetmeyi amaçlamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ise kuramsal bir temelden destek alınarak önceden belirlenmiş bir yapının elde edilen verilerle ne derece doğrulandığını incelemeyi amaçlamaktadır (Çokluk vd., 2012). AMOS 24.0 kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity testi sonuçları, maddelerin ortak faktör varyans değerleri, özdeğer çizgi grafiği, temel bileşenler analiz sonuçları ve yorumlanabilir faktörler elde etmek için "varimax" döndürme tekniği sonuçları incelenmiştir.

- Güvenilirlik Hesaplama Aşaması: Bir ölçme aracının güvenilirliği, ölçülmek istenilen değişkeni ne tutarlılıkla ölçtüğünün ya da ölçme sonuçlarının hatalardan arınmış olmasının derecesi olarak değerlendirilmektedir (Taşkın ve Akat, 2010). Eğitim alanındaki araştırmalarda tercih edilen ölçeklerle ilgili temel problemin güvenilirliğin sağlanıp sağlanmadığına ilişkin olduğu bilinmektedir (Reid, 2006). Ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesinde yaygın olarak Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı kullanılmaktadır. Bu çalışmada ölçek güvenilirliği Cronbach-Alfa güvenilirlik kat sayısı değeri hesaplanarak incelenmiştir. Cronbach-Alfa güvenilirlik kat sayısı değeri, ölçeğin test puanları arasındaki iç tutarlılığın bir ölçüsüdür ve 0,70 üzeri değerler test güvenilirliği için yeterli kabul edilmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin ölçtüklükleri özellik açısından kişileri ayırt etmede ne kadar başarılı olduklarını belirlemek için, toplam puana göre belirlenmiş %27'lik üst ve alt grupların madde puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı t-testi ile incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığına bağlı güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Ayrıca ölçeğin faktör puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri verilmiş ve faktörler arasındaki ilişkiler, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Korelasyon analizi ve bağımsız örneklem t testi SPSS 24.0 kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
- Ölçeğe Son Şeklinin Verilmesi: Elde edilen bulgular ışığında elenen maddeler çıkarılarak ölçeğin 21 maddelik son şekli verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışma 3 farklı bölgede ve şehirde 6 ortaokulun öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir ve araştırmadan elde edilen bulgular tüm ortaokul öğrencilerine yönelik olarak genellenecektir. Ölçek geliştirme çalışmalarında örneklemin ne olması gerektiği halen tartışma konusudur. İlgili literatürde 300 kişilik bir örneklemin ölçek çalışmalarında yeterli olduğu belirtilmekle birlikte (Nully, 1978) 100 kişinin zayıf, 200 kişinin orta, 300 kişinin iyi, 500 kişinin çok iyi ve 1000 kişinin mükemmel olduğu da ifade edilmektedir (Comrey ve Lee, 1992). Ayrıca ilgili literatürde örneklem sayısının ölçek madde sayısına bağlı olarak belirlenmesi gerektiği de yer almaktadır. Örneklem sayısının madde sayısının en az beş katı (Bryman ve Cramer, 2001), 10 katı (Nunually, 1978) ve 15 katı (Speilberger vd., 1983) olması gerektiğine ilişkin görüşler söz konusudur (Delice ve Ergene, 2015).

Çalışmanın örneklemini ise beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenim gören toplam 2082 ortaokul öğrencisinden oluşmuştur. Örneklem seçimi için küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Küme örneklemede araştırma yapılacak bölgede okullar geniş bir alana dağılmış durumda olduğundan bu yöntemin uygulanmasının daha kullanışlı olacağı düşünülmüştür. Bu durumda okullar üç bölgeye (sosyo-ekonomik açıdan) bölünerek her bölgeden 2 okul seçilmiştir. Toplam altı okulda okuyan 5,6,7 ve 8. Sınıf öğrencileri örnekleminizi oluşturmuştur. Örneklem ait sayısal veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Örneklem ait sayısal veriler

Cinsiyete Göre		Sınıf Düzeyine Göre		Yaşa Göre	
Cinsiyet	N	Sınıf	N	Yaş	N
Kız	1056	5. sınıf	654	10 Yaş	235
		6. sınıf	371	11 Yaş	526
		7. sınıf	547	12 Yaş	468
Erkek	1026	8. sınıf	510	13 Yaş	515
				14 Yaş	320
				15 Yaş	18
Toplam	2082	Toplam	2082	Toplam	2082

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesi Etik Kurulu'nun 2021/208 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

Betimsel Bulgular

Geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmeden önce, ölçek veri setinde yer alan ve normal dağılımı güçleştiren uç değerlerin bulunup bulunmadığı standardize Z değerleri hesaplanarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ± 3 Z değeri aralığının dışında bulunan 19 adet değer veri setinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bu değere ait veriler veri setinden çıkarılmıştır. Analizlere 2082 kişiye ait veriler ile devam edilmiştir. Madde toplam puanlarına ait betimsel istatistikler Tablo 2'de yer almaktadır. Dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerleri toplam puanın normale oldukça yakında dağıldığını göstermiştir.

Tablo 2.*Ölçek Ham Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler*

Ölçüm	Değer
-	
\bar{X}	101,7724
Ortanca	101,0000
Mod	88,00
Std. Sapma	17,03228
Varyans	290,099
Çarpıklık	,019
Basıklık	-0,770
Ranj	84,00
En Küçük Değer	56,00
En Büyük Değer	140,00

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Test Edilmesi

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin geçerliği açılımlı (AFA) ve doğrulayıcı (DFA) faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığına bağlı güvenilirliği ise Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanarak incelenmiştir.

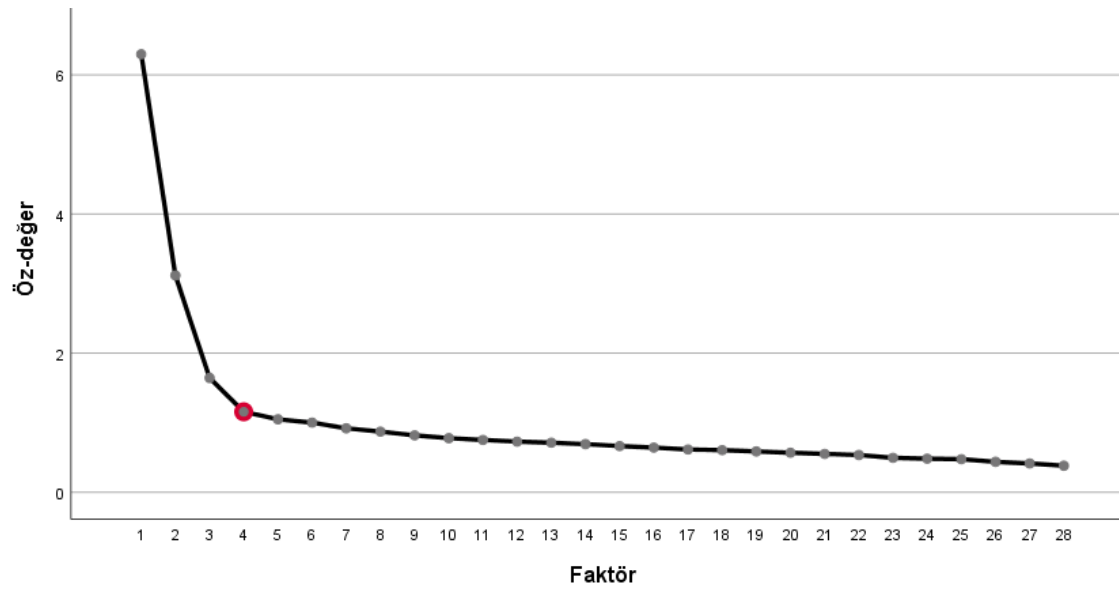
Faktör analizinin gerçekleştirilebilmesi için bazı varsayımların karşılanması gerekmektedir. Faktör analizi için örneklem sayısının yeterli olması ve veri setinin faktör analizine uygun olması gerekmektedir. KMO değeri hesaplanarak ve Barttles Küresellik Testi gerçekleştirilerek varsayımlar kontrol edilmiştir.

Tablo 3.*Faktör Analizi için Hesaplanan KMO Değeri ve Gerçekleştirilen Barttles Küresellik Testi Sonuçları*

KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure)		0,91
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	15228,66
	Sd	378
	p	0,00

Tablo 3 incelendiğinde, KMO değerinin 0,91 olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır. KMO değerinin 0,7 ve daha yüksek olması faktör analizi için örneklem sayısının yeterli olduğunu ifade etmektedir. Barttles Küresellik Testi, veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır. Bu test ile hesaplanan p anlamlılık değerinin 0,05'den küçük olması; faktör analizine dahil edilecek maddeler arası ilişkilerin olduğu matrisin, ilişkilerin olmadığı birim matrisinden farklı olduğunu, dolayısı ile verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Can, 2013:277). Hesaplanan KMO değeri faktör analizi için örneklem sayısının yeterli olduğunu, Bartlett Küresellik Testi sonucu elde edilen p anlamlılık değerinin ise verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir.

Gerekli varsayımlar test karşılandıktan sonra AFA gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonucunda öz-değeri 1'den büyük 6 faktörün oluştuğu gözlenmiştir. Diğer yandan öz-değer faktör grafiğinde dördüncü noktadan sonra eğim bir plato yapmıştır (Şekil 1). Dördüncü noktadan sonraki bileşenlerin varyansa yaptıkları katkı hem küçük hem de birbirine oldukça yakındır. Bu doğrultuda faktör sayısının üç olmasına karar verilmiştir. Bu aşamadan sonra, ölçek maddeleri 3 faktöre zorlanarak AFA gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda, yordama kolaylığı sağlaması açısından Varimax (maksimum değişkenlik) yöntemi kullanılarak döndürme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Öz-değer Faktör Grafiği

Bir maddenin binişik olması için iki durumun gerçekleşmesi gerekmektedir. Birinci durum; bir maddenin birden fazla faktörde kabul düzeyinden yüksek yük değerine sahip olmasıdır. İkinci durum ise, maddenin iki ya da daha fazla faktörde sahip olduğu yük değerleri arasındaki farkın 0,1'den küçük olmasıdır. Faktör yük değerinin; i) 0,71 olması mükemmel, ii) 0,63 olması çok iyi, iii) 0,55 olması iyi, iv) 0,45 olması vasat ve v) 0,32 olması zayıf düzeyde varyansa katkıda bulunduğunu göstermektedir (Comrey ve Lee, 1992). Bu araştırmada ölçek maddelerinin buldukları faktörlerle daha yüksek ilişkili olmalarını sağlamak için faktör yük değeri kesim noktası 0,55 olarak alınmıştır. Faktör analizi sonucunda faktör yük değeri ve binişik olma durumu birlikte değerlendirilerek 7 madde (M4, M11, M13, M14, M17, M18 ve M26) ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler ölçekten teker teker çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Bunun sebebi her bir maddenin ölçekten çıkarılması ile diğer maddelerin faktör yüklerinin bu durumdan etkilenebilmesidir. Faktör analizi sonucunda Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin faktör yapısı Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Ortak Faktör Varyansı	Madde Toplam Korelasyonu	Faktörler*		
			1	2	3
			Arkadaşlık	Korku ve Kaygı	Akademik Başarı
M9	0,56	0,65	0,72		
M15	0,54	0,63	0,71		
M19	0,49	0,59	0,69		
M10	0,46	0,58	0,66		
M20	0,46	0,56	0,63		
M16	0,39	0,52	0,61		
M7	0,43	0,55	0,59		
M6	0,45	0,55	0,59		
M8	0,37	0,51	0,56		
M12	0,31	0,41	0,55		
M24	0,51	0,54		0,72	
M23	0,47	0,54		0,68	
M28	0,45	0,52		0,66	
M27	0,47	0,53		0,66	
M22	0,38	0,47		0,61	
M25	0,36	0,42		0,60	
M21	0,34	0,44		0,56	

M2	0,70	0,63	0,81
M1	0,58	0,54	0,74
M3	0,59	0,57	0,72
M5	0,41	0,41	0,63
Öz-değer		5,63	2,55
Açıklanan varyans (%)		26,79	12,15
			7,44

*±0,30'un altındaki faktör yükleri gösterilmemiştir.

Faktör analizi sonucunda birinci faktörde 10, ikinci faktörde 7, üçüncü faktörde ise 4 maddenin bulunduğu anlaşılmıştır. Faktörlerde bulunan maddelerin ortak özellikleri dikkate alınarak; birinci faktör Arkadaşlık, ikinci faktör korku ve kaygı, üçüncü faktör ise akademik başarı olarak isimlendirilmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü faktörlerde yer alan maddelerin faktör yükleri sırası ile 0,55-0,72; 0,56-0,72 ve 0,63-0,81 aralığında değerler almıştır. Bu faktörlerin öz-değerleri ve açıkladıkları varyansın yüzdesi sırası ile 5,63 (%26,79); 2,55 (%12,15) ve 1,56 (%7,44) olarak hesaplanmıştır.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin güvenilirliği Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının 0,70'den büyük olması istenir. Bu değerden düşük katsayılar ölçeğin güvenilirliğinin zayıf düzeyde olduğunu bir göstergesidir. (Tavşancıl, 2005). Arkadaşlık, korku ve kaygı, akademik başarı ve ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı sırası ile 0,85; 0,77; 0,74 ve 0,85 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5). Elde edilen değerler, genel olarak, ölçeğin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir.

Tablo 5.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Boyutlarına ve Geneline Ait Cronbach Alfa Katsayıları

Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alfa	İki yarı test arası korelasyon	Spearman Brown İki yarı test güvenilirlik
Arkadaşlık	10	0,85	0,64	0,78
Korku ve Kaygı	7	0,77	0,58	0,73
Akademik Başarı	4	0,74	0,53	0,69
Ölçeğin Geneli	21	0,85	0,48	0,65

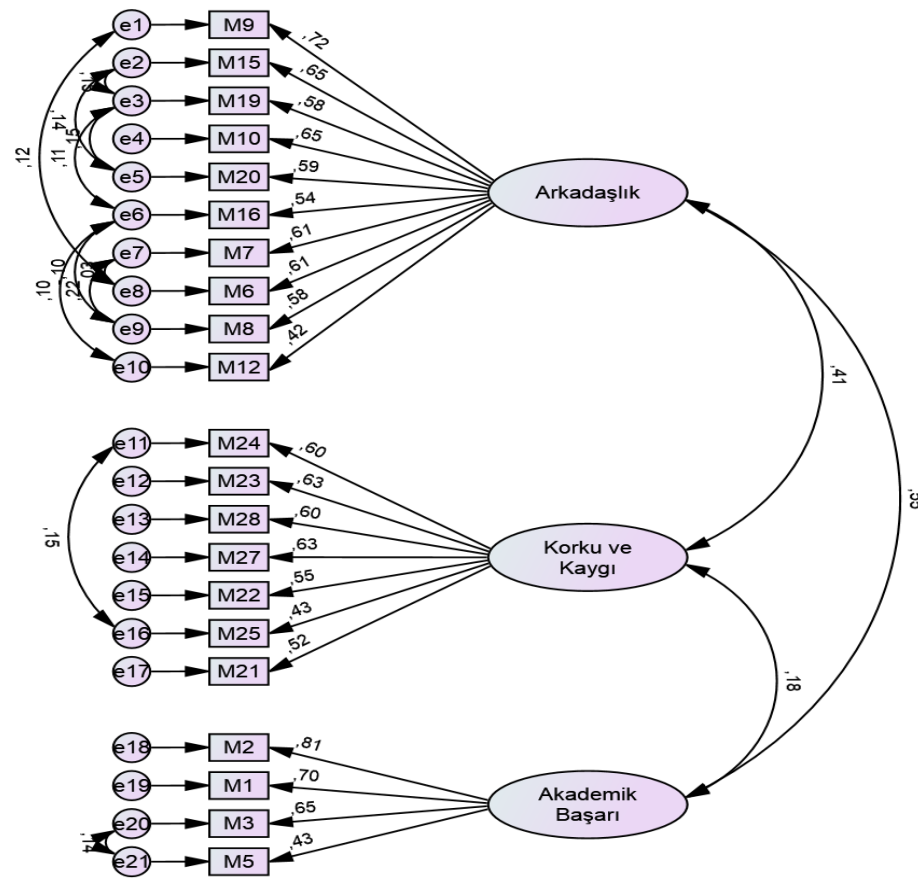
Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi ile keşfedilen üç faktörlü yapısı, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilerek test edilmiştir. DFA ile önceden belirlenmiş bir yapının toplanan veriler ile ne derece uyumlu olduğu test edilebilir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010). Bu çalışmada, Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin üç faktörlü yapısının eldeki veriler ile doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için DFA gerçekleştirilmiştir. Daha iyi uyum değerleri elde edebilmek için, DFA sonucunda elde edilen modifikasyon indeks değerleri incelenmiş ve aynı gizil değişken altında yer alan gözlenen değişkenlerin hata değerleri arasındaki bazı korelasyonlar serbest bırakılmıştır (Şekil 2). Üç faktörlü modelin uyum değerleri ve bu modeli test etmek için kullanılan uyum ölçütleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Üç Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri

Ölçüt	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Uyum Değerleri	Uyum Durumu	Kaynak
(χ^2/sd)	≤ 3	$\leq 4-5$	4,63	Kabul edilebilir	Byrne, 1989
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,04	İyi uyum	Browne ve Cudeck, 1993
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,04	İyi uyum	
CFI	$\geq 0,96$	0,90-0,95	0,95	Kabul edilebilir	McDonald ve Marsh, 1990
PClose	$>0,05$	0,01-0,05	1,00	İyi uyum	Hu ve Bentler, 1999
GFI	$\geq 0,90$	0,89-0,85	0,96	İyi uyum	Tanaka and Huba, 1985; Jöreskog ve Sörbom, 1984
AGFI	$\geq 0,90$	0,89-0,80	0,95	İyi uyum	

Tablo 6'ya göre, Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan, standardize edilmiş tahmin sonuçlarına göre, modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve modelin uyum iyiliği değerlerinin uyum kriterlerini karşıladığı anlaşılmıştır. Ölçeğin üç faktörlü yapısının eldeki veriler ile genel olarak iyi düzeyde uyum gösterdiği ve üç faktörlü yapısının doğrulandığı anlaşılmıştır. DFA sonucunda; arkadaşlık, kaygı ve korku ve akademik başarı boyutlarında bulunan maddelerin faktör yükleri sırası ile 0,42-0,72; 0,43-0,63 ve 0,43-0,81 arasında değişen değerler almıştır. Test edilen üç faktörlü model Şekil 2'de gösterilmiştir. Modelde gösterilen tüm yol katsayıları $p < 0,01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Şekil 2. Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı, $\chi^2=809,49$; $sd=175$; $p < 0,001$

Alt Grup – Üst Grup Ortalamalarına Göre Madde Analizi Sonuçları

Ölçekten alınan puanlara göre, en yüksek puandan en düşük puana doğru sıralama yapıldığında, sıralamanın her iki ucundan alınan %27'lik grupların her bir maddeye verdikleri puan ortalamalarının karşılaştırılması madde analizidir (Tavşancıl, 2005). Bu analizde alt ve üst gruplar birbirinden bağımsız oldukları için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Maddelerin alt ve üst gruplardaki ortalamalarına ilişkin t-testi sonuçları belirlenmiştir (Tablo 7). Bu veriler ölçekte yer alan bütün maddelerin anlamlı derecede ayırt ediciliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 7.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği Maddelerinin Ayırt Ediciliğini Belirlemek İçin Gerçekleştirilen t testi Sonuçları

Faktör	Madde	Grup	N	\bar{X}	Ss	t	p
Akademik Başarı	M1	Üst	691	4,49	0,74	20,63	0,00
		Alt	691	3,38	1,20		
	M2	Üst	691	4,39	0,83	22,96	0,00
		Alt	691	3,09	1,24		
	M3	Üst	691	4,12	0,97	22,03	0,00
		Alt	691	2,83	1,20		
M5	Üst	691	3,58	1,32	15,36	0,00	
	Alt	691	2,50	1,31			
Arkadaşlık	M6	Üst	691	4,19	1,16	31,58	0,00
		Alt	691	2,13	1,26		
	M7	Üst	691	4,83	0,51	27,73	0,00
		Alt	691	3,27	1,38		

M8	Üst	691	4,82	0,51	25,82	0,00
	Alt	691	3,48	1,27		
M9	Üst	691	4,67	0,66	34,83	0,00
	Alt	691	2,73	1,31		
M10	Üst	691	4,49	0,73	27,72	0,00
	Alt	691	2,90	1,31		
M12	Üst	691	3,73	1,29	17,92	0,00
	Alt	691	2,45	1,37		
M15	Üst	691	4,33	0,87	31,77	0,00
	Alt	691	2,54	1,19		
M16	Üst	691	3,89	1,29	25,03	0,00
	Alt	691	2,15	1,29		
M19	Üst	691	4,31	1,01	30,05	0,00
	Alt	691	2,45	1,27		
M20	Üst	691	4,63	0,68	33,49	0,00
	Alt	691	2,81	1,25		
M21	Üst	691	4,59	0,93	23,25	0,00
	Alt	691	3,16	1,32		
M22	Üst	691	4,62	1,00	20,69	0,00
	Alt	691	3,22	1,47		
M23	Üst	691	4,79	0,70	25,57	0,00
	Alt	691	3,33	1,32		
M24	Üst	691	4,73	0,83	21,04	0,00
	Alt	691	3,37	1,48		
M25	Üst	691	4,24	1,26	14,68	0,00
	Alt	691	3,16	1,47		
M27	Üst	691	4,61	0,92	25,96	0,00
	Alt	691	3,03	1,32		
M28	Üst	691	4,54	1,02	23,44	0,00
	Alt	691	2,99	1,41		

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği faktörlerinin hem birbirleri ile hem de toplam puan ile ilişkisini ortaya çıkartmak amacıyla Pearson Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır (Tablo 8). Faktörlerin birbiri ile düşük ve orta düzeyde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, ölçek toplam puanının ölçek faktörleri ile orta ve yüksek düzeyde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8.

Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin Boyutları Arasındaki İlişkilere Ait Katsayılar

Değişken	\bar{x}	Ss	1.	2.	3.	4.
1. Akademik Başarı	14,30	3,63	1			
2. Arkadaşlık	35,50	8,74	,448**	1		
3. Korku ve Kaygı	27,05	6,28	,120**	,302**	1	
4. Toplam	76,85	14,00	,592**	,876**	,668**	1

** $p<0.01$

SONUÇ

Bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin (5.-8. sınıf) özel eğitim gerektiren bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesinde kullanılmak amacıyla güvenilirlik ve geçerlik düzeyi yüksek olan bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin özel eğitim gerektiren bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla "Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" geliştirilirken öncelikle ilgili alanyazını incelenmiş ve 50 maddeden oluşan taslak ölçek formu hazırlanarak uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra madde havuzunda yer alan madde sayısı 50'den 40'a düşürülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan istatistik çalışmaları sonucunda ölçek 21 maddeye düşürülmüştür.

21 maddelik nihai ölçek formunun Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda; ortaokul öğrencilerinin özel eğitim gerektiren bireylere karşı tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanan ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bu yapının doğruluğunun sağlanmasında Doğrulayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır. Yapılan analize göre; χ^2/sd 4.63, RMSEA 0.04, SRMR 0.04, CFI 0.95, PClose 1.00, GFI 0.96, AGFI 0.95 olarak hesaplanmıştır. Analizden elde edilen sonuçlar geliştirilen ölçeğin kabul edilebilir ve iyi uyum değerine sahip olduğunu göstermektedir. Hazırlanan ölçek arkadaşlık, korku ve kaygı, akademik başarı olmak üzere üç alt boyuttan oluşmuştur.

Geliştirilen "Özel Eğitim Gerektiren Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" okullarda uygulanan değer eğitimi projelerinin etkililiğini belirleme, duyuşsal becerilerin eğitim ortamlarındaki gelişimini gözlemlenme, kaynaştırma ve bütünleştirme ortamlarında eğitim öğretimi planlayıp uygularken öğretmen ve diğer paydaşlara veri sağlamak amacıyla kullanılabilirliği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aiken, L. (2002). Attitudes and related psychosocial constructs: *Theories, assessment, and research*. Sage.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (Eds.), *The handbook of attitudes* (p. 173-221). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Aktaş, C., & Küçüker, S. (2002). Bilişsel-duyuşsal odaklı bir programın ilköğretim öğrencilerinin fiziksel engelli yaşlılarına yönelik sosyal kabul düzeylerine etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(02), 15-25.
- Antonak, R., & Livneh, H. (2000). Measurement of attitudes towards persons with disabilities. *Disability and rehabilitation*, 22(5), 211-224.
- Bohner, G., Wanke, M., 2002. Attitudes and Attitude Change. *East Sussex* :Psychology Press.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage focus editions*, 154, 136-136.
- Büyüköztürk, Ş. (1997). Araştırmaya Yönelik Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4, 453-464.
- Bryman, A., & Cramer, D. (2001). Quantitative data analysis with SPSS release 10: A guide for social scientists. London: Routledge.
- Byrne, B. (1989). A Primer of LISREL, Basic Assumptions and Programming for Confirmatory Factor Analysis Models. *New York: Springer*.
- Can, A. (2013). SPSS ile nicel veri analizi. *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Cohen, L. M., & Manion, L. (2001). I. & Morrison, K.(2007). *Research methods in education*, 6.
- Comrey AL, Lee HB. (1992). Interpretation and application of factor analytic results. In: *A First Course on Factor Analysis*, 2nd edn. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 250-254
- Conte, A. E. (1994). Blurring the line between regular and special education. *Journal of Instructional Psychology*, 21(2), 103.
- Çokluk, O., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Delice, A. & Ergene, Ö. (2015). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının incelenmesi: Matematik eğitimi makaleleri örneği. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 3, 60-75.
- Diken, İ. H., & Sucuoğlu, B. (1998). Sınıfında zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03), 25-39.
- Fazio, R. H., & Petty, R. E. (2008). Attitudes: Their structure, function, and consequences. *New York: Psychology Press*.
- Gül, İ. I. (2015). Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi. Engellilik ve Ayrımcılık: *Eğitimciler için Temel Metinler ve Örnek Dersler*, 31-44.
- Horne, M. D. (1985). Attitudes toward handicapped students: *Professional, peer, and parent reactions*. *New York: Psychology Press*.

- Hortaçsu, N. (2012). En güzel psikoloji sosyal psikoloji. Ankara: İmge kitabevi.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- Inceoglu, I., & Fleck, S. (2010). Engagement as a motivational construct. In S. Albrecht (Ed.), *The Handbook of Employee Engagement: Models, Measures and Practice* (pp. 74-86). Cheltenham: Edward-Elgar Publishing House.
- Jöreskog, K. G., ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the simplis command language*. Lincolnwood: Scientific Software International, Inc.
- Kanun, E. H. (2005). Kanun no: 5378. *Resmi Gazete*, 5, 44.
- Lobosco, A. F., & Newman, D. L. (1992). Teaching special needs populations and teacher job satisfaction: Implications for teacher education and staff development. *Urban Education*, 27(1), 21-31.
- McDonald, R. P., & Marsh, H. W. (1990). Choosing a multivariate model: Noncentrality and goodness of fit. *Psychological bulletin*, 107(2), 247.
- Olkin, R., & Howson, L. J. (1994). Attitudes toward and images of physical disability. *Journal of social behavior and personality*, 9(5), 81.
- Olson, M. A., & Fazio, R. H. (2003). Relations between implicit measures of prejudice: What are we measuring?. *Psychological Science*, 14(6), 636-639.
- Oral, A., Aydin, R., Ketenci, A., Akyuz, G., Sindel, D., & Yaliman, A. (2016). World Report on Disability: analysis of the disability issues and contributions of physical medicine and rehabilitation medical specialty in Turkey/Dunya Engellilik Raporu: Türkiye'de engellilik ile ilgili konularin analizi ve fiziksel tip ve rehabilitasyon tip uzmanliginin katkilari. *Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation*, 62(1), 83-98.
- Özyürek, M. (2006). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi*. Ankara: Kök Yayıncılık, 11-23.
- Reid, N. (2006). Thoughts on attitude measurement. *Research in Science & Technological Education*, 24(1), 3-27.
- Sargın, N., ve Sünbül, A. M. (2002). Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumları: Konya İli Örneği. Doğu akdeniz Üniversitesi, xi. Eğitim Bilimleri.
- Smith-D'Arezzo, W. M., & Moore-Thomas, C. (2010). Children's Perceptions of Peers with Disabilities. *Teaching exceptional children plus*, 6(3), 1-12.
- Speilberger, C. D., Gorus, R. L., Lushene, R. E., Vagg, P. R., & Jacobs, G. A. (1983). *Manual for the State-Anxiety Inventory STAI (Form Y)*.
- Şahin, H., & Bekir, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 767-779.
- Şahbaz, Ü. (2007). Normal öğrencilerin kaynaştırma sınıflarına devam eden engelli öğrenciler hakkında bilgilendirilmelerinin engellilerin sosyal kabul düzeylerine etkisi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 0 (26), 199-208.
- Tanaka, J. S., & Huba, G. J. (1985). A fit index for covariance structure models under arbitrary GLS estimation. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 38(2), 197-201.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Unicef. (2015). *Riskler ve Çocuk Koruma*. Erişim adresi: <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx>.
- Yelpaze, İ., & Türküm, A. S. (2018). Engellilere yönelik çok boyutlu tutum ölçeğinin türk kültürüne uyarlanması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 167-187.

Ek 1: Ölçek Madde Örnekleri

Sınıf: Yaş: Cinsiyet: K () E ()
 Ailenizde özel gereksinimli birey var mı? Var () Yok ()
 Özel gereksinimli bir arkadaşın var mı? Var () Yok ()

M. No	Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (5-8. Sınıf Düzeyi) Formu İfadeleri	Hiz Uymuyor	Uymuyor	Kısmen Uyumuyor	Uyumuyor	Tamamen Uyumuyor
1.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	5
3.	Sınavlarda, engelli çocuklar için ayrı sorular hazırlanmalıdır.	1	2	3	4	5
4.	1	2	3	4	5
5.	Engelli çocuklara, derste anlamadıkları konu olursa yardım ederim.	1	2	3	4	5
6.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8.	1	2	3	4	5
9.	Engelli bir çocukla vakit geçirmekten zevk alırım	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5
13.	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15.	1	2	3	4	5
16.	Engelli çocukların, bilerek zarar verdiklerini düşünürüm.	1	2	3	4	5
17.	1	2	3	4	5
18.	1	2	3	4	5
19.	1	2	3	4	5
20.	1	2	3	4	5
21.	1	2	3	4	5